

EKONOMI

Smältverket i rysk ägo delar Sundsvall: ”Det moraliska hade varit att sluta”

UPPDATERAD 2022-05-07 PUBLICERAD 2022-05-07

Ett av de två smältverken där Kubal producerar aluminium. Foto: Mats Andersson

SUNDSVALL. Den ryske oligarken Oleg Deripaska som är storägare till smältverket Kubal delar Sundsvall.

I 80 år har smältverket Kubal funnits på samma plats, men efter att Ryssland inlett krig mot Ukraina, ses Kubals ryska ägare i ett annat ljus.

För boende i Sundsvall har frågan blivit så pass känslig att ingen vill uttrycka en åsikt offentligt, samtidigt som företag väljer att avsluta samarbeten.

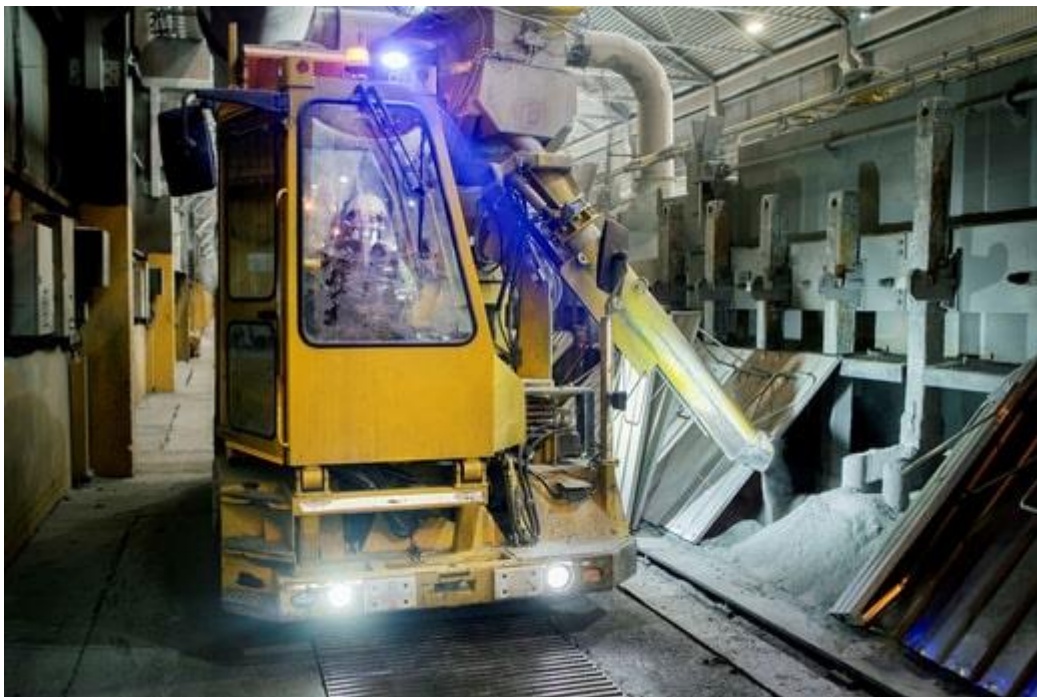
Läs senare

Klockan är strax efter nio på morgonen en torsdag i april. Inne på konditoriet i centrala Sundsvall sitter ett gäng byggarbetare och dricker morgonkaffet.

Det doftar sött av bakverken och i bakgrunden rapporterar morgonsofforna om senaste nytt. Nyheterna om Rysslands krig i Ukraina letar sig in bland byggarbetarna. Ett känsligt ämne för många men kanske extra känsligt för de som bor i Sundsvall.

År 2007 såldes nämligen smältverket Kubal, som är en av länets största arbetsgivare, av det svenska industriföretaget Gränges till ryska aluminiumjätten Rusal, där oligarken Oleg Deripaska är storägare.

– Det är förjävligt. Sverige borde klippa banden till ägarna. Det går inte bara att tänka på de som bor här i Sundsvall, man behöver även tänka på de i Ukraina och vad vi kan göra för att hjälpa dem, säger en av gubbarna inne på konditoriet.

Inne i det stora smältverket jobbar personalen flera olika skift för att hålla uppe produktionen dygnet runt alla dagar om året. Foto: Mats Andersson

Kubal har tidigare drabbats hårt av sina ryska kopplingar. År 2018 var Kubal dagar ifrån att lägga ner, enligt tidigare anställda som DN pratat med. Efter Rysslands annektering av Krim, satte USA upp oligarken Oleg Deripaska och hans företag på sanktionslistan. Deripaska var då

majoritetsägare i företagen EN+ Group och Rusal, två bolag som äger Kubal.

SVT har kunnat visa hur den svenska regeringen utövat påtryckningar för att USA skulle lätta på sanktionerna mot Kubal och rädda de runt 450 jobben.

År 2019 tog USA bort sanktionerna mot Kubal, efter att Deripaska minskat sitt aktieinnehav i Kubals olika ägarbolag. Oligarken får i dag inte äga mer än 44,59 procent av EN+ Group. Men [enligt SVT](#) har han fortfarande ett innehav på över 50 procent via stiftelser och familjemedlemmar.

2007 såldes smältverket av det svenska industriföretaget Gränges till ryska aluminiumjätten Rusal. Foto: Mats Andersson

Nyligen satte EU upp Oleg Deripaska på sin sanktionslista. Kubal har dock inte drabbats av sanktionerna, eftersom den ryske oligarken numera ses som minoritetsägare.

När DN frågar runt i centrala Sundsvall om hur de som bor i staden ser på Kubal och företagets ryska ägare, vill ingen uttala sig offentligt.

Att välja vilken fot man står på i situationen kring Kubal är svårt för de som bor i Sundsvall. Å ena sidan är Kubal en av länets största arbetsgivare, som generationer av familjer i Sundsvall har en nära koppling till. Å andra sidan har Kubal ryska ägare samtidigt som Ryssland startat krig mot Ukraina och dödar civila i städerna Butja eller Mariupol.

Tomas Litström, klubbchef för GIF Sundsvall, anser att klubben samarbetar med ett lokalt företag, inte med de ryska ägarna. Foto: Mats Andersson

Fotbollsklubben GIF Sundsvall har svårt att välja fot. För några veckor sedan anordnade klubben en vänskapsmatch till förmån för Ukraina. Spelarna var klädda i gula shorts och blå matchtröjor. På tröjorna hade sponsorn Kubals logga täckts över med blått tyg.

– Det är jättesvårt. Men vi ser det som att vi har ett avtal med en stor arbetsgivare i Sundsvall som många Sundsvallsbor har en relation till, säger Tomas Litström, klubbchef för GIF Sundsvall.

Han vill inte svara på frågan om det verkligen går att skilja på Kubal som ett lokalt företag och Kubal som har ryska ägare. Han anser dock att klubbens relation med Kubal inte har med Rysslands krig i Ukraina att göra.

– Vårt sponsoravtal med Kubal gäller ungdomsverksamheten, sociala projekt och parasport i utbyte mot att Kubal har tillgång till några årskort. Vi har gjort bedömningen att avtalet är så långt ifrån den ryska storpolitiken och Putin som man kan komma.

Ändå doldes Kubals logga på tröjorna och plockades bort från klubbens hemsida.

Universitetet i Sundsvall har valt att ta avstånd från Kubal. Foto: Tina Stafrén

15 minuters promenad västerut från fotbollsarenan, på Mittuniversitetet, har man gjort en helt annan bedömning. Fakulteten för naturvetenskap, teknik och medier, NTM, har avbrutit samarbetet med Kubal helt på grund av det ryska ägandet.

– Det är ett ryskt företag genom ägandet och uppfattas som det av omvärlden i stort, men det är svårt då vi känner många som jobbar på Kubal och som inte alls stöder den ryska linjen, säger Hans-Erik Nilsson, dekan på NTM-fakulteten.

Det är dock Kubals affärsrelationer som hittills påverkats mest av situationen. Flera av företagets kunder och leverantörer har sedan Rysslands invasion av Ukraina valt att säga upp samarbetet.

Samtidigt har det blivit allt svårare för ryskägda företag att få tag i råvarorna bauxit och aluminiumoxid för att kunna tillverka aluminium. Hela situationen har satt Kubal i gungning.

Foto: Mats Andersson

Magnus Ericsson, konsult på RMG Consulting och tidigare professor på Luleå Tekniska Universitet har nyligen släppt rapporten, ”Rysslands och Ukrainas metall- och mineralproduktion och dess betydelse för EU och världen”. Enligt honom ser framtiden för Kubal allt annat än ljus ut.

– Jag tror att Kubal har det jättetufft just nu och är jätteoroliga. Kubal är ett litet smältverk, som klarat sig hittills för att man är duktig på att sköta verket. Blir det strul för Kubal att få tag i råvaror, medför det stora kostnadsökningar. Då blir det problem.

Den 8 mars lämnade Kubal in en riskanalys på uppmaning från Länsstyrelsen i Västernorrland. I analysen medger Kubal att företag ”avbryter eller pausar samarbeten” med dem, och nämner att en brist på råvarorna oxid och anodkol skulle leda till att ugnarna får stängas av. Om så

sker är risken att de aldrig kommer startas igen, eftersom kostnaden för att starta upp skulle bli för dyrt.

Anna-Maria Morales jobbar i gjuteriet på Kubal i Sundsvall. Foto: Mats Andersson

Det är svårt att få en helhetsbild över Kubals situation. Företaget har inga sanktioner mot sig, de har ännu inte drabbats särskilt hårt av världsläget men samtidigt finns det oro bland både experter och merarbetare på Kubal.

För att förstå hur de som jobbar på Kubal uppfattar situationen, har DN sökt både nuvarande och tidigare medarbetare. Flera säger att de är oroliga för framtiden, men vill inte ställa upp på en intervju. Till slut får DN kontakt med en medarbetare som vill svara på några frågor, men utan varken namn eller bild.

– Jag har tänkt på framtiden för Kubal i omgångar. I och med kriget i Ukraina, har jag tänkt att nu kan det vara kört på riktigt, säger medarbetaren på Kubal.

– Men jag har varit på Kubal i över 10 år nu och det känns som att folk som varit här länge är luttrade vid kriser. Det ligger lite i Kubals natur att vara på gränsen till ”det är kört”, för att sedan alltid rullar vidare.

Foto: Mats Andersson

Hur tänker dina medarbetare om kriget i Ukraina?

– På ett personligt plan tycker nog alla att det som händer i Ukraina är hemskt, samtidigt jobbar man där man jobbar, vilket i alla fall för mig blir en motsägelse. Det moraliska hade kanske varit att säga upp sig. Men ser

jag till mig själv så trivs jag överlag rätt bra på arbetsplatsen, då är alternativet att stå utan jobb, vilket blir svårt.

Att det är en svår situation märks inte minst inför DN:s besök på Kubal. Med kort varsel avbokar företaget besöket. I ett mejl till DN skriver Kubal att "vi har en speciell situation på företaget just nu så vi kan inte ta emot massmedia". Men efter ytterligare kontakt ändrar företaget inställning, och vi får komma dit.

En dag senare möter Mats Andersson upp oss vid entrén till smältverket. Han har jobbat på Kubal i 33 års tid och gjort det mesta, numera är han verksamhetschef.

Mats Andersson är verksamhetschef på Kubal och har jobbat på företaget sedan 80-talet. Foto: Mats Andersson

Iförda varselkläder, skor med stålhätta, hjälm och skyddsglasögon visas vi runt inne i de två smältverken och gjuteriet. Kubal producerar runt 360 ton aluminium per dygn inne i de två jättelika verken som är över 700 meter

långa. I flertalet skift jobbar Sundsvallsbor dygnet runt för att hålla igång produktionen.

Efter rundturen kliver vi ut på innergården i det soliga vårvädret. Allt vi haft på oss är täckt av ett sorts finkornigt byggdamm och det känns skönt att andas in frisk luft igen. Kort därefter kommer Kubals vd, Aleksander Belotelov, gående. I ett klassiskt konferensrum med borden formade som ett u riktade mot whiteboardtavlan sätter vi oss.

Belotelov inleder med att bekräfta att olika företag valt att avsluta samarbeten med Kubal sedan Ryssland invaderade Ukraina.

Personligen anser Kubals vd Aleksandr Belotelov att det är ett krig i Ukraina. Foto: Mats Andersson

Kan du förstå de företag som väljer att avsluta samarbeten med er på grund av att det ryska ägandeskapet?

– Det är deras beslut. Vi har inga sanktioner mot oss, men vi kan heller inte tvinga företag att jobba med oss. Om företag väljer att avsluta samarbetet är det inget problem, det finns andra företag som står på tur, svarar Belotelov.

Under intervjun rättar Belotelov DN:s reporter tre gånger och säger att kriget i Ukraina är konflikt, inte krig. Ryssland har sedan början på mars infört en ny lag som gör det [kriminellt att sprida "falsk information" om kriget i Ukraina.](#)

Dagen efter DN:s besök på Kubal ändrar Belotelov sig, nu vill han kalla det för krig, inte konflikt.

Varför ändrar du dig?

– Företaget har en politisk neutral position. Om vi pratar om företaget så använder vi inte ordet krig, vi föredrar att använda ordet konflikt för att det är politiskt neutralt.

Använder du själv ordet krig för att beskriva situationen i Ukraina just nu?

– Ja självklart, min egen ståndpunkt är att det är krig mellan Ukraina och Ryssland, men företagets ståndpunkt är att det är konflikt.

Kubal har två smältverk där det ena verket mäter 700 meter långt, det andra 850 meter. Totalt finns nära 300 ugnar som alla är cirka 950 grader varma. Foto: Mats Andersson

Tror du att ni kommer att kunna behålla full produktionskapacitet i framtiden om kriget i Ukraina fortsätter?

– För stunden finns inget som tyder på att vi skulle tappa i kapacitet. I framtiden är det svårt att veta, situationen kan förändras väldigt snabbt. Just nu vet vi inte, säger Belotelov.

Kort innan den här artikeln färdigställdes, publicerade DN en [kortare variant av intervjun med Belotelov](#) där han i egenskap av bolagets vd vill kalla kriget för konflikt. Sundsvalls kommunalråd [Bodil Hansson \(S\)](#) [kommenterade uttalandet med att det var "svårt att förstå"](#), och att kommunen nu förbereder sig för om företaget drabbas av sanktioner.

Så sent som i april sade utrikesminister Ann Linde (S) [till SVT](#) att hon är ”stolt” över att regeringen har räddat Kubal tidigare. När DN frågar om regeringen skulle fatta samma beslut i dag, efter DN:s intervju med Kubals vd, vill Ann Linde inte svara på frågan, utan säger ”Vi befinner oss i ett helt annat läge än 2018”.

Inne i det stora smältverket jobbar personalen flera olika skift för att hålla uppe produktionen dygnet runt alla dagar om året. Foto: Mats Andersson

Fakta. Kubal

När de tyska nazisterna ockuperade Norge 1940, stoppades alla leveranser till Sverige av råvarorna som behövs för att tillverka aluminium. Knappt två år senare i mars 1942, klipps banden till smältverket Kubikenborg aluminium AB även kallat Kubal, i Sundsvall.

I dag producerar företaget runt 130 000 ton aluminium per år. Företaget har 450 anställda som jobbar dygnet runt, årets alla dagar, för att sköta driften.

Kubal är Sveriges enda primärproducent av aluminium. Hälften av all produktion exporteras till EU och hälften går till kunder i Sverige.

Totalt förbrukar Kubal cirka 2 Twh el per år och är en av Sveriges största elkonsumenter.